

PLUTĂRITUL ÎN BAZINUL GIURGEULUI (SEC. XVII—1848)

Primele date referitoare la practicarea plutăritului în bazinul Giurgeului le furnizează înscrisurile din registrul lui Ferenczi György datînd din 1638¹. Numele Portik, ca nume de familie, datează tot de la începutul secolului al XVII-lea (1602, 1616)² și atestă existența plutăritului, deoarece rădăcina cuvîntului — part, parti — înseamnă în ungurește mal, fiind, conform tradiției, numele de familie al celor ce locuiau pe malul Mureșului și se ocupau cu plutăritul. Pe de altă parte, unii susțin că, transportul făcîndu-se cu plutele, acestea nu mergeau singure, ci organizate în „turme“ (parti, nyáj). Ambele explicații sînt acceptabile, ba mai mult, complementare, deoarece cei ce locuiau pe malul Mureșului se ocupau într-adevăr cu plutăritul și, conform însemnărilor vremii, în secolul al XVII-lea mergeau organizați în grupuri.

Documente care descriu în mod amănunțit această preocupare datează din sec. al XVIII-lea. Astfel, în 1703 au fost transportate 10.000 m³ de palisade pe Mureș din ordinul Guberniului, pentru consolidarea cetății din Alba Iulia³, iar în 1714 și 1722 Guberniul a obligat autoritățile Scaunului Giurgeului să cerceteze plîngerile plutașilor din partea locului care erau frustrați în activitatea lor de moșierii din scaunul Mureș⁴. Conscriptiile anilor 1785⁵ și 1820⁶ ajută la o mai bună cunoaștere a plutăritului vremii.

Interesul pentru plutăritul pe Mureș crește o dată cu apariția și dezvoltarea burgheziei. Mărturii sînt diferitele studii și scrieri dezvăluind consecințele economice care s-au resimțit în ținuturile unde se practica plutăritul. Articolele lui Gheorghe Barițiu, Bocskor János, Fodor András și Szentiváni Mihály furnizează date valoroase atît despre importanța social-economică a plutăritului, cît și despre viața cotidiană a plutașilor⁷. Descrierile lui Orbán Balázs vin să întregască cele observate de autorii menționați⁸.

¹ *Regestrum Ecclesiae I Nicolai in Girgio factum per Georgium Ferenczi Sacerdotem*, în Veszely Károly, *Erdélyi egyháztörténelmi adatok*, Kolozsvár, 1860, vol. I, p. 144.

² *Székely Oklevéltár*, Kolozsvár, 1897, vol. V, p. 243 și Kelemen Lajos, *Győr-gyószék lustrája*, în *Genealogiai Füzetek*, V, 1907, p. 83.

³ Arh. St. Miercurea Ciuc, Fond. 26, dosar nr. XXXVII, nr. 13.

⁴ Arh. St. Cluj-Napoca, Arhiva familiei Mike Sándor. Documentele din 1714 și 1722.

⁵ Arh. St. Budapesta, Conscriptio Urbarialis 1785; Scaunul Ciuc, Secția F, Pachet nr. 25.

⁶ Arh. St. Budapesta, Conscriptio Urbarialis 1820; Scaunul Ciuc, Secția F, Pachet nr. 51.

⁷ Fodor András, *A Maroson mint Erdély legnagyobb folyóvizén divatozó kereskedésről, s ezt nagyon hátráltató okokról*, în *Nemzeti Társalkodó*, 1837, I, p. 138—142 și 1838, vol. I, p. 145—161; Bocskor János, *A szép tavasz beköszöntésének a gyergyói tutajozó székelyeknek I) fáradsága II) jutalma*, în *Nemzeti Társalkodó*, 1838, II, p. 26—36, 1839, vol. I, p. 33—37; Vándor, *Gyergyó*, 1839, vol. II, p. 153.

⁸ Orbán Balázs, *Székelyföld leírása*, Budapest, 1868—73, vol. I—IV.

Palkó Attila, în studiul său *Plutăritul pe Mureș*, se ocupă de plutăritul între Toplița și Reghin⁹, iar Tarisznyás Márton îmbogățește cu date prețioase istoria plutăritului în bazinul Giurgeului¹⁰.

Studiile amintite prezintă plutăritul mureșean ca pe un tot unitar și nu se opresc la înfățișarea vieții locuitorilor din satele de pe malul cursului superior al Mureșului. Fără cunoașterea acestor amănunte este greu de înțeles importanța plutăritului în bazinul Giurgeului din sec. al XVII-lea până în sec. al XIX-lea. De aceea considerăm că, restringând aria de cercetare asupra bazinului Giurgeului, avem posibilitatea să demonstrăm consecințele sociale ale acestei ocupații, punând într-o nouă ipostază relația dintre comunitatea satească și transportul fluvial. Cercetările istorice și etnografice ne-au dezvăluit procesul de separare a confecționării plutei de plutărit, care formau cândva un tot unitar, dându-ne posibilitatea de a privi îndeaproape viața plutarilor și a plutașilor. Plutăritul a avut urmări sociale, diviziunea socială a muncii fiind strins legată de stratificarea socială a lumii satești. Plutăritul în sensul său larg a constituit mijlocul principal de trai al satului. Merită deci să ne ocupăm mai îndeaproape de el¹¹.

O descriere mai amplă a plutăritului din secolele XVII—XVIII oferă documentele din 1714 și 1722, care prezintă mărturiile unor persoane audiate.

Primpilul (călărețul) Laczkó István, în vîrstă de 50 de ani, în 1714 mărturisește: „să fie vreo 35 de ani de cînd am început plutăritul. Cîndva nu se plătea vamă la digul morii din Moreni. Să fie... 20 de ani de cînd au început vămuitul. La digul morii din Porcești am dat vamă. La Suseni n-a existat digul domnului Karda, aici s-a început de curînd să se vămuiască, după cum spun unii. Înainte nu exista vama de la Apalina, acum trebuie dat vamă și aici. Știu de asemenea că nu se dădea vamă nici la digul domnului Sărpataki, dar acum de vreo zece ani am fost vămuiți de două ori. La digul din Gornești dădeam o singură vamă pe vremea răposatei doamne a lui Csáki István. De cînd stăpînesc domnii Teleki trebuie să plătești două vămi. Mulți, mulți plutași au fost opriți și bătuți acolo. La cel al domnului Bánffy, de asemenea”¹². László János, în vîrstă de 76 de ani, face mărturisiri asemănătoare: „Odinioară erau 2—3 diguri la Brincovenesti, Reghin, Gornești și dădeam o vamă pentru două plute; acum, după cîte aud, aici și în alte localități vama este de două scînduri pentru o plută, ceea ce nu era înainte”¹³. Pentru întregirea imaginii, să-l ascultăm și pe cel de al treilea plutaș, primpilul György István, în vîrstă de 70 de ani: „În afară de digurile de la Brincovenesti, Gornești, n-am plătit vamă, nici nu ni s-a cerut, acum este vamă la fiecare dig, ba uneori bieții plutași sînt arestați și bătuți”¹⁴.

Citind aceste mărturii, putem trage următoarele concluzii:

1) Mărturiile dezvăluie situația contradictorie creată de la un interval de timp la altul. Ele marchează sfîrșitul perioadei plutăritului liber și începutul unei alte perioade în care cei ce se ocupă de transportul fluvial întîmpină condiții noi impuse de dezvoltarea economică.

2) Textele citate indică linia de demarcație între cele două perioade. Dacă scădem 20 din 1714, putem considera începutul celei de a doua perioade ca fiind anul 1694.

Ce înseamnă prima perioadă a plutăritului?

În primul rînd libertatea plutăritului. În perioada principatului, secuii constituiau coloana vertebrală a puterii armate. Deoarece cercurile conducătoare ale țării nu puteau plăti soldă, secuii erau recompensați prin diferite privilegii, printre care scutirea de vămi la diguri. Între 1694—1714 digurile de pe Mureș se înmulțesc.

⁹ Palkó Attila, *Tutajozás a Maroson*, în *Korunk Évkönyv*, 1979, p. 202—212.

¹⁰ Tarisznyás Márton, *Gyergyó történeti néprajza*, București, 1982; idem, *Despre plutăritul practicat în zona Gheorgheni*, în *Marisia*, 1979, p. 579—587.

¹¹ Garda Dezső, *A gyergyóremetei tutajosok a XIX. században*, în *Acta Harigensis*, 1980, p. 85—95.

¹² Arh. St. Cluj-Napoca, Fondul familiei Mike Sándor, 1714.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem.

Stăpînirea habsburgică aduce schimbări în acest domeniu, secuimea nu mai constituie forța militară principală. Pentru întărirea puterii lor, austriei se sprijină pe nobilime, oferindu-i privilegii. Printre ele se numără și vămuirea plutașilor la diguri. Noua conjunctură politico-economică i-a încurajat pe nobili, care au înființat o serie de diguri noi pe Mureș, îngrădind libertatea plutăritului prin stabilirea după plac a vămilor. Dacă plutașul nu vroia să plătească conform cerințelor, nu se dădeau înlături nici de la cele mai crincene represalii. Plîngerile sînt numeroase. Primipilul Balázs Tamás mărturisește că „plutele sînt oprite la mai multe diguri, la unele sînt îndreptate chiar puști asupra plutașilor. La digul domnului Bánffy au tras asupra noastră”¹⁵. Primipilul Csiki Lukács ne dezvăluie un caz asemănător: „La digul domnului Bánffy László aflat mai sus de Reghin, camarazii noștri au fost arestați și bătuți”¹⁶. Libertinul Gergely András a suferit la fel: „Domnia sa Teleki Sándor nu ne-a încuviințat intrarea la digul din Gornești; a trebuit să staționăm o săptămînă, apoi a trebuit să dăm cîte 60 de scînduri de pe plute și numai astfel ne-a dat drumul pe dig. Cu toate că i-am dat vama cerută, nu ne-a permis să trecem, ne-a ținut calea o zi întregă, vrînd să ne bată. Abia am putut scăpa de domnia sa”¹⁷. Pixidarul Csörtén Ferenc se plînge de asemenea: „Fiind un plutaș sărac, la digul domnului Bánffy László am plătit vama cerută, cu toate acestea s-a tras cu pușca asupra noastră și s-au comis și alte lucruri necuviincioase. La digul de la Apalina am plătit vama, dar domnul Karda János mi-a tăiat din plută lemne de un picior”¹⁸.

Curcurele guvernamentale au tolerat șantajul și arbitrarul nobilimii atîta timp cît nu periclitaau interesele lor. Guvernul a obligat satele riverane Mureșului la servicii de plutărit. La început nobilimea n-a îndrăznit să vămuiască și să împiedice în drumul lor așa-zisele „plute regale”, mai tîrziu însă au trecut și la vămuirea acestora. Pixidarul Portik Ferenc ne spune că „la digul domnului Sárpataki ne-au atacat cu puștile; n-au ținut cont de imputernicire, n-au avut în vedere faptul că trebuie să ducem la Alba Iulia lemnele cerute pentru construirea țării, ne-au luat cîte un bușean”¹⁹. Primipilul Portik András se plînge și el: „Plutașii săraci aveau imputernicire de la Excelența sa Domnul General, totuși erau vămuiți la digul domnului Sárpataki”²⁰.

Procedînd astfel, moșierii contraveneau intereselor statului, s-a cerut deci examinarea urgentă a plîngerilor plutașilor. Ca urmare s-a constituit o comisie formată din vicejudele Giurgeului, asesori ai subșcaunului, precum și ofițeri austriei. Plutașii au avut ocazia să-și formuleze plîngerile. În urma mărturiilor lor putem să ne formăm o imagine clară asupra vămilor de pe Mureș, a mărimii obligațiilor impuse, a formelor acestora. Consemnăm mărturia a încă doi dintre plutași: Kiss András (iobag al lui Lázár Ferenc, în vîrstă de 80 de ani): „Cînd începui plutăritul, pe vremea aceea pe apa Mureșului am fost vămuiți la digul de la Porcești — scîndură de plută —, de asemenea la Ideci, la fel la Reghin. La Gornești, la digul doamnei Csáki nu ne-au vămuit. Pînă la Alba nu ne-au cerut pe vremea aceea”²¹. Puskás István (primipil, în vîrstă de 50 de ani): „Am auzit sigur de la oamenii mai vîrstnici că la digul de la Porcești se plătea un ban de plută, la cel de la Ideciu 2 bani, la fel 2 bani și la Gornești. La digul de la Reghin care se afla în stăpînirea domniei sale domnul Teleki se lua tot un ban, acum la cel de la Porcești se ia cîte o scîndură de plută. Mai mult, digul domnului Sárpataki era pustiu, stînjea apa, pe digul pustiu ni s-a luat plută și am reușit să o răs-cumpăr cu 130 de bani. Am mai auzit de la bătrîni cum că înainte în afara digurilor amintite nu mai erau și alte diguri cu vamă. Știu de asemeni că la digul de la Sînpaul dădeam cîte o scîndură la două plute, acum însă pentru o plută o scîndură. La fel la cel de la Cuci. La cel de la Bogata, aflat în stăpînirea domnilor

¹⁵ Ibidem.¹⁶ Ibidem.¹⁷ Ibidem.¹⁸ Ibidem.¹⁹ Ibidem.²⁰ Ibidem.²¹ Ibidem.

Kecskési, dădeam la patru plute o scîndură, acum însă una de fiecare²². Pînă la sfîrșitul secolului al XVII-lea vămile plătite la digurile existente erau, conform mărturiilor plutașilor mai în vîrstă, următoarele:

Numele digului	După mărturia lui			
	Kiss András	Laczkó János	Laczkó István	Puskás István
Porcești	1 plută = 1 scîndură		1 plută = 1 ban	1 plută = 1 ban
Ideci	1 plută = 1 scîndură	1 plută = 1 scîndură		1 plută = 1 ban
Reghin	1 plută = 1 scîndură	1 plută = 1 ban		1 plută = 1 ban
Gornești		1 plută = 1 ban	1 plută = 1 ban	
Sînpaul				2 plute = 1 scîndură
Iernut				2 plute = 1 scîndură
Cuci				2 plute = 1 scîndură
Bogata				4 plute = 1 scîndură

Plutăritul începe de la vîrsta de 15—20 de ani. Digurile amintite de Puskás István erau caracteristice anilor 1680—1700. Numărul digurilor — implicit al morilor — se înmulțește simțitor în urma sprijinului primit de nobilime din partea curții imperiale. La sfîrșitul secolului al XVII-lea, pe teritoriul văii meridionale a Mureșului — al scaunului Mureș — marea proprietate preia definitiv locul micilor gospodării țărănești. Prin alipirea Transilvaniei la Imperiul habsburgic, produsele agro-alimentare de aici devin căutate pe piața provinciilor mai dezvoltate din punct de vedere industrial din apusul imperiului. Aceasta duce la înmulțirea morilor. Procesul continuă și la începutul secolului al XVIII-lea. Astfel, pînă în 1714 numărul morilor crește de la 8 la 13 între depresiunea Giurgeului și Bogata. Aceasta aduce pierderi însemnate plutașilor, ei fiind obligați să plătească vamă la fiecare dig.

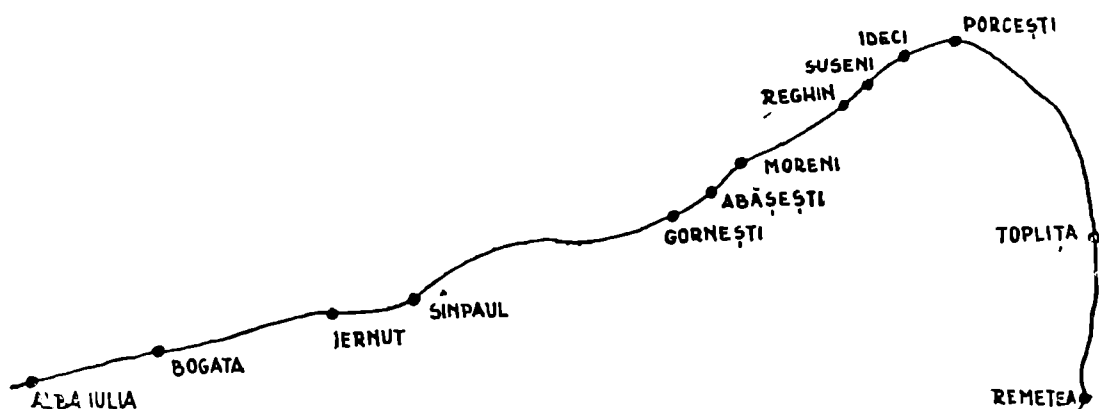
Traseul plutașilor după diguri la sfîrșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea arăta astfel: 1) Porcești, 2) Ideci, 3) Suseni — digul lui Korda János, 4) Reghin — al lui Teleki Sándor, 5) dincolo de Reghin — digul lui Bánffy László, 6) Pyraf — al lui Sárpataki, 7) Moreni, 8) Abăsești — al lui Karda János, 9) Gornești — al lui Teleki Sándor, 10) Sînpaul, 11) Iernut, 12) Cuci, 13) Bogata — digul lui Kecskési (vezi schița-plan).

Deși digurile îngreunează plutăritul, totuși se constată o dezvoltare simțitoare a transportului fluvial. Pentru reglementarea plutăritului, în 1714 Guberniul hotărăște ca la fiecare dig să se plătească cîte o poltură ca vamă și nu mai mult.²³ Această hotărîre vine să generalizeze prestațiile bănești. Neprimirea plății în natură, prin urmare, a dat un impuls circulației monetare.

Inceputurile diviziunii sociale a muncii 1714—1820. În realitate, hotărîrea Guberniului n-a fost respectată întocmai. Nobilimea nu a renunțat la încasarea vâ-

²² Ibidem.

²³ Ibidem.

milor în natură, ba mai mult, a ridicat și valoarea vămii. În urma plingerilor, Guvernul a fost nevoit să facă noi intervenții. Plingerile celor din depreșiunea Giurgeului se pot împărți în trei categorii: 1) *Pretenții vamale mult peste media normală*. Primipilul Kovács András spune: „Eu însumi am dus două plute pentru construcția cetății de la Alba, de pe una au luat 4 stinghii, de pe cealaltă un arbolitier atât la Gornești, cât și la Ideci și totuși domnul Rhédei Ádám a venit asupra-ne cu soldații, făcându-ne hoți, dacă ar fi ajuns în apropierea noastră, ne-ar fi bătut chiar, dar n-au putut, din cauza apei²⁴. 2) *Atacuri cu armele împotriva plutașilor, bătaii, arestări și condamnări la închisoare*. Pixidarul Bőge Miklós din Ciumani mărturisește: „Pe mine intendentul domnului Rhédei Ádám din Geșa m-a bătut în două rinduri, luându-ne 24 de scinduri de calitate de pe plutele pe care le aveam, drept vamă²⁵. Primipilul Dávid Miklós se plinge de asemenea: „Să tot fie de vreo 5 ani, de când am dus patru plute cu scinduri. Ajunghind la digul de la Gornești, îmi iese în cale domnul Teleki și mă coartă, făcându-mă țigan, bestie, fiu de curvă, spunînd să mi se taie apacina [cirma] de la plută. Băgîndu-mă la arest, m-a ținut acolo pînă-n a șaptea zi²⁶. 3) *Împiedicarea forțată a plutăritului*. Pixidarul Portik István din Remetea ne spune: „Primarul din Reghin a pus țărushi la confluența dintre apa Giurgeului și a Mureșului, din care cauză sînt mai mult de 20 de plute care nu pot coborî la Reghin²⁷. Se proceda astfel pentru a putea cumpăra plutele pe prețuri derizorii. Aceasta rezultă și din mărturia primipilului Győző Mátyás din Lăzarea: „Mai acum luna trecută, domnia sa domnul Teleki Sándor n-a îngăduit coborîrea la digul de la Gornești, astfel trebuind să le irosim [plutele — n.n.] la jumătate prețul, deși, dacă ne-ar fi permis, ne-am fi scoborît...²⁸”.

Cu toate piedicile întîmpinate, se poate afirma că secolul al XVIII-lea marchează avîntul plutăritului. Numai documentul din 1722 ne prezintă mărturiile a 40 de plutași. Apar schimbări în sistemul de relații dintre cei ce se ocupă cu plutăritul. Primipilul Rokaly Mihály afirmă că „morarii dădură jos de pe plută pe doi dintre rîndași mei²⁹, ceea ce este o mărturie a diviziunii sociale a muncii. Aceste relații au apărut în cadrul aceleiași comunități sătosești, ceea ce denotă că locuitorii mai înstăriți nu se mai ocupau cu transportul plutele, ci au lăsat această preocupare pe seama celor mai săraci. Din conscripția întocmită în 1820 aflăm că: „Gospodarii mai înstăriți confecționează plute și scinduri, sărăcimea le transportă pe Mureș în locuri lipsite de lemne, primindu-și plata după caz³⁰. Fenomenul însă nu poate fi legat de un an anume, este un proces istoric care în 1722 nu s-a generalizat încă, dar în 1820 asistăm deja la diviziunea structurilor

²⁴ Arh. St. Cluj-Napoca, Fondul familiei Mike Sándor, 1722.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Conscripția Urbarialis pagi Gyergyó Remete, 20 sept. 1820.

social-economice. Caracteristica acestei perioade am putea s-o formulăm în sensul că s-au creat condițiile diviziunii sociale a muncii, încep să se separe meșteșugurile de confecționarea plutei, plutărit și comerțul cu plutele.

Generalizarea diviziunii sociale a muncii 1820—1848. În deceniile trei și patru ale secolului al XIX-lea, plutăritul constituia principala preocupare a locuitorilor din depresiunea Giurgeului, riverană Mureșului. Pregătirea plutilor, plutăritul și comerțul cu plutele erau una și aceeași cu viața de zi cu zi a locuitorilor satelor amintite, cu condițiile de trai, cu bucuriile și greutățile lor. În satele Giurgeului se desăvârșeste diviziunea socială a muncii privind plutăritul. Izvoarele vremii ne prezintă ca o îndeletnicire separată confecționarea plutilor, plutăritul și comerțul cu plutele.

1) *Confecționarea plutilor.* Copacii destinați confecționării plutilor se tăiau cu un an mai devreme. În 1838, dr. Fodor András descrie astfel această activitate: „Cînd soarele devine mai puternic și zăpada începe să se topească, la începutul lunii mai, fiecare dintre stăpîni, împreună cu slugile lor, urcă în munți, apoi acolo aleg copacii cei mai zvelli, care se potrivesc pentru confecționarea plutilor și doboară ațîția dintre ei, cît cred de cuviință, pentru a-i transporta pe malul Mureșului în iarna ce va urma: apoi se apucă să taie partea mai groasă pentru scînduri, din cealaltă parte, 6—7 sau chiar 8 stînjani — după cum ajunge — tăindu-se crengile, rămîn timp de două săptămîni la fața locului. După ce trece vremea, ei se întorc, deoarece acum se descojesc cel mai ușor copacii, apoi copacii sînt trași lîngă drum, cu gîndul la zăpada mare din timpul iernii, cînd cu sîniile lor lungi de 4 picioare se pot apropia mai bine de acei copaci. În asemenea condiții, pregătirea lemnului pentru plută durează 12 zile pentru un om, din care 6 pentru tăierea copacilor și tot atîtea zile de muncă încordată pentru transportul pînă la malul Mureșului.

Buștenii aduși sînt așezați cu partea mai groasă pe sîni scurte trase de o peroche de boi care trag buștenii de 7—9 stînjani la Mureș”³¹.

După doborîrea și transportul copacilor pînă la Mureș urmează confecționarea propriu-zisă a plutei. Cronicarul vremii prezintă astfel legarea plutei: „...și dacă s-a adunat astfel lemnul de plută pe malul Mureșului, începe legarea, înainte însă buștenii se fasonază pentru a ascunde curbările vizibile și a-i scoate în relief grosimea, apoi se taie la aceeași lungime, ținîndu-i strîns în mînă, se face loc pentru chingă, care se fixează pe fiecare buștean cu un cui de lemn gros astfel încît fiecare fibră să stea strîns lîngă cealaltă. Acest lucru nu-i așa de ușor cum s-ar crede, deoarece pentru a îndrepta fibrele curbate este nevoie de ajutorul mai multor oameni pe lîngă lanțul de fier, motiv pentru care legarea unui fertai de plută durează și pentru cei mai buni muncitori o săptămînă, deci pentru doborîre, curățire, descojire, transportul la drum și apoi la Mureș, precum și legarea lor sînt necesare 12 zile de muncă cu boii și mai mult cu mina. În urma confecționării plutei după operațiunile descrise, cu ajutorul mai multor oameni pluta este împinsă pe apa Mureșului, apoi la cele două capete se instalează lopoți de comandă și în sfîrșit se încearcă cu scînduri — fiecare fertai cu fibre întregi — care constă din două grămezi a cîte 50 de bucăți. Și astfel pluta este în stare perfectă, în stare să plutească, ea poate fi vîndută sau poate porni oriunde”³².

Descrierea lui Fodor András corespunde și chiar este completată parțial cu tradiția care dăinuie și în prezent la Remetea, centrul plutăritului în bazinul Giurgeului. Conform acesteia, lemnul din pădurile Kereszthegy, Katalina, Limbus, Kópataka, Joharas, Remetei Lok, Nagy Gödes, Kis Gödes și Mogyorópaták era transportat la punctul de primire de pe lîngă Mureș. Distanța între pădurile amintite și punctele de primire varia între 8—50 km. Confecționarea plutilor și legarea acestora în punctele de primire începea după ziua lui Matei (24 febr.), cînd Mureșul se elibera de platoșa de gheață. La Remetea, în sec. al XIX-lea, existau 4 puncte de lansare a plutilor. Legarea plutei începea pe malul apei, ultimele lucrări efectuîndu-se pe Mureș, inclusiv montarea celor două cîrme (apacine). Ele erau constituite dintr-o șipcă de comandă asemănătoare celor de la căruțe și o scîndură de aproape 1 m fixată pe șipcă cu ajutorul unor cuie de lemn. La mijlocul plutei se fixa o bară în formă de cruce înaltă de aproximativ 1 m care servea drept agățătoare pentru traiste cu alimente (pentru a nu se uda).

³¹ Fodor András, *op. cit.*, vol. I, p. 139.

³² *Ibidem*.

În bazinul Giurgeului se confecționau doar plute de un fertai (sfert), deoarece malul Mureșului nu permitea transportul plutelor mai mari. La Sînpaul sau Mokrăreni se legau 4 asemenea plute și se transportau pînă la Lipova, Arad sau Seghedin³³.

Constructorii de plute (plutarii). Bocskor János descrie astfel starea socială a plutarilor: „Pașii mă purtau adesea în mediul îndulcit de simplitatea naturală, nevinovată și sinceră a plutașilor, unde dăinuie încă vorbele despre războaiele cu turcii și francezii“. Plutașii erau deci țărani liberi de stare grănicerească ai comunităților sătești. Despre veniturile lor aflăm următoarele: „În timpul cît îl petreceam cu ei, întrebam deseori, care este răsplata strădaniei lor asidue, peste măsură? Fiindu-le rușine de răsplata lor infimă, s-au abținut un timp de la un răspuns hotărît; deși tăcuți, aflasem din graiul deselor suspine ce se ridica din pieptul lor și citisem destul de repede de pe fețele lor grave că li se rupe inima la gîndul răsplatei muncii lor pline de trudă... în anul acesta la Remetea pentru pluta cea mai frumoasă și cea mai mare, vestită în tot satul, n-au primit mai mult de 25 de florini renani; ba mai mult, fiind de față, am văzut și cazuri cînd pentru plute mijlocii legate și lansate pe Mureș se plăteau 8—9 florini ungurești³⁴. Preotul din Remetea explică în felul următor prețul scăzut al plutelor: 1) „în anii cu rod mai bogat prețul plutelor este mai bun, deoarece, cred eu, atunci plutarul mai puțin sînguincios în ale agriculturii nu este constrîns să ceară înainte banii, adunînd de pe finețele bogate rodul — dar dat de bună voie de soartă, și ca urmare în primăvara următoare scoate, eliberează mai ușor prețul din mîinile avare sau cel puțin economicoase ale stăpînului³⁵. 2) „Cauza principală a prețului infim al plutelor este că multora dintre ei le place, ba mai mult, unii se rușinează de muncile cîmpului și sînt nevoiți să ceară acțiuni substanțiale pentru plutele ce urmează a fi confecționate, de la negustorii de plute din partea locului, prețul plutelor urmînd a se stabili de către negustorii care au plătit deja acontul³⁶.

Din rîndurile de mai sus reiese clar că pămînturile sărăcăcioase au împins pe proprietarii mici și mijlocii spre plutărit, punîndu-i în relații de dependență față de negustorii autohtoni.

Negustorii de plute. Plutașii erau în strînsă legătură cu negustorii. În această perioadă putem aminti trei grupe de comercianți de plute: localnicii (cei din bazinul Giurgeului), cei din Reghin, precum și grupul celor din Lipova și Arad. Cei mai numeroși erau cei din Reghin, care erau organizați în societăți deja la începutul secolului al XIX-lea. Concluzii asemănătoare se pot deduce și din rîndurile lui Bocskor János: „...există asociații care au repartizat între membri satele unde se confecționează plute, înștiințînd comisionarii din Gheorgheni asupra condițiilor, despre prețul plutelor ce vor fi cumpărate urmînd să hotărască lunar, în timpul șederii lor în bazinul Giurgeului statuînd regulile de cumpărare a plutelor și plată a rîndașilor³⁷. Această societate exploata fără milă plutașii din bazinul Giurgeului.

Celălalt grup era cel al negustorilor din Lipova și Arad. Și ei erau organizați în societăți, dar practicînd comerțul angro, cumpărau plutele din mîna a doua sau a treia. Fodor András ne prezintă manipulațiile lor: „...pentru a trezi speranțe de obținere a unor prețuri ridicate, veneau de prin aprilie la Gheorgheni, tîrguiau cîteva plute, plătind o sumă, le lăsau cu promisiunea ca la data fixată executorii să vină după ele, ceea ce nu se respecta niciodată, știindu-i îndemnați pentru executarea unui mare număr de plute la preț ridicat, de unde vor putea cumpăra mult mai ieftin la Lipova decît prețul tîrguit la Remetea. Cu asemenea promisiuni purtate mulți cumpărau plute cu 60, 70 de florini, ca apoi, în urma unui drum costisitor, să ajungă la Lipova, să-și dea seama acolo că au fost înșelați, neputînd recupera nici măcar jumătate din prețul cheltuit pentru plute³⁸.

Cel de al treilea grup era acela al negustorilor de plute din Remetea. Aceștia puneau la dispoziția plutarilor oricînd bani, alimente, haine, avînd însă grijă ca

³³ Garda Dezső, *op. cit.*, p. 87—88.

³⁴ Bocskor János, *op. cit.*, p. 33.

³⁵ *Idem*, p. 34.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Fodor András, *op. cit.*, vol. I, p. 138.

datoria să nu depășească posibilitățile proprietarilor. S-a întâmplat astfel ca după terminarea lucrului, făcînd socotelile, în loc să primească bani în urma angajamentului, să rămînă datori.

Intendentul. Negustorii de plute nu îndrumau direct plutăritul, ci încredințau aceasta unei persoane anume: intendentul. Unul din ei a fost Szász István senior. În anul 1839, infanteristul Balázs József, în vîrstă de 23 de ani, mărturisește: „...cînd Szász István veni la domnul Assessor [funcționar al scaunului care se ocupa cu probleme de justiție — n.n.] pentru a se înțelege cu aceasta în vederea încredințării postului, cu Kiss Veress István, pentru a coordona drumul pluteilor, am fost și eu de față în curtea domnului Assessor”³⁹.

După cum se vede, intendentul se ocupa cu îndrumarea transportului de plute, cu recepționarea lor în punctele portuare, precum și angajarea plutașilor. Echipamentul necesar pentru transport, precum și alimentele plutașilor au fost date în seama intendentului, care fura din ele cît putea, apoi le valorifica pentru sine. Așa procedă și intendentul Szász István în 1838. Cazul este cunoscut din relatarea fiului său și a lui Fitzus András (negustor armean din Gheorgheni) care au călătorit tot pe plutele Assessorului. Fitzus András arată: „...Szász István [cel vîrstnic — n.n.] avea pe plută vreo 40 de piini, din care în timpul călătoriei a vîndut 6 bucăți de cîte 60 creițari, care fac 2 florini renani. A mai vîndut făină, griu și fasole, dar cît și cu cît, nu mai am știință, slănina n-a vîndut-o, însă am consumat-o împreună, rămînîndu-ne și pentru drumul îndărăt. Pînă la Lipova am mai vîndut și alte piini, cu excepția a trei bucăți, dar cu cît, iar nu știu. Avea încă două lăzi purpurii, pe care le-a vîndut de asemeni, dar nu le știu prețul... avea cofe, siștare, 2 sfredele, 2 putini, cu cît dădea Szász István cofele n-am știut, putinile le-a vîndut cu 12 creițari. Unde am pus un sfredel, iar nu știu, că pe celălalt l-am adus acasă împreună cu putinile, astfel n-am știință, cu cît a vîndut scindura. Mai avea și frînghii, de al căror număr nu-mi amintesc, dar că am dus vreo 3—4 din ele acasă, asta știu sigur”⁴⁰.

Pe lîngă dirijarea pluteilor, intendentul mai avea și alte sarcini majore, și anume vînzarea plutei și a mărfii ce se afla pe ea. Aceasta cerea aptitudini comerciale deosebite și cunoștințe bogate. Informații de acest gen sînt redată sugestiv de mărturiile lui Szász István cel tînăr și Fitzus András.

1. — După Szász István cel tînăr: „...e drept că am întîrziat la Lipova, unde trebuia să vîndem apa minerală, dar n-am putut vinde nici măcar o sticlă. În cît timp s-a dus și s-a întors prima dată tata de la Timiș, nu știu, căci eu însumi mă aflam la Arad, dar a doua oară cînd ne-am dus la Timișoara, pentru a vînde apa minerală pe care am lăsat-o acolo, căci atunci era multime (am mers o zi și jumătate și am rămas acolo o săptămînă), după cîte-mi amintesc, am cumpărat acolo doi cai și o căruță, cu care ne-am întors la Arad, căci lăzile domnului Assessor le-am descărcat după aceea la Mészáros János, apoi am vîndut și plutele, după ce ne-am dus a doua oară de la Timișoara la Arad. La Remetea am ajuns după a zecea zi de la plecarea noastră de la Arad cu mijloacele cumpărate de noi la Timișoara”⁴¹.

2. — Fitzus András: „...Știu sigur că domnul Assessor avea la Deva 5 plute de un fertai pe care se aflau 72 lăzi de apă minerală, plute din care pe patru mergeau 60, cîte 15 pe fiecare, iar pe cea de a cincea 12 lăzi, așezate printre scînduri, din care Szász István numără 100 cu 40 florini renani în polițe, iar pe celelalte 60 cu cît le-a dat, nu știu... a vîndut 53 lăzi lui Mészáros János, negustor din Arad, dar pe credit, a 15 florini renani la data. La Timișoara a dus din lăzile domnului Veress mai întîi 12 lăzi, apoi a doua oară a pus 5 lăzi pe o căruță pentru care a plătit 2 florini renani. La Timișoara n-a dus numai din lăzile Domnului Assessor, ci Szász István le-a cărat și pe ale sale. Cum a dat apa minerală? și cui?, nu știu, de asemeni nici cui și cu cît a vîndut cele 5 lăzi ale domnului Assessor la Arad... lăzile domnului Exponent pe care Szász István le-a dus la Timișoara nu le-a vîndut pe toate, a adus trei îndărăt și împreună cu ele a vîndut 53 lăzi lui Mészáros János.

Știu că sticlele sparte au fost înlocuite doar în una din lăzi, deoarece în lăzile transportate de la Deva la Arad n-am avut hibă mai mult de două din

³⁹ Arh. St. Miercurea Ciuc, Fond. 26, dosar nr. L, nr. 779.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Ibidem.

fiecare ladă. De la Arad ne-am întors spre Cluj în opt zile cu căruța și caii lui Szász István, când, cu aceeași căruță, am adus la Cluj doi domni din Arad, care i-au plătit 50 de florini lui Szász István. În alt rînd, la Arad a vîndut 4 plute de un fertai acelui crișmar, căruia i-a vîndut scîndura și cele 4 fertaie în total cu 170 de florini renani⁴².

Atribuțiile intendentului sînt oglindite fidel de documentele prezentate, chiar dacă ele redau doar faptele săvîrșite de unul dintre slujbași.

Plutașii. Bazinul Giurgeului n-a dat numai plutari, negustori de plute și intendenți, dar și oameni pricepuți în transportul acestora pe drumul apelor.

La începutul secolului al XIX-lea plutașii erau numiți rîndași, fiind angajați ori de către negustori, ori de către intendenți. O plută de un fertai era condusă de doi rîndași. Primul, puternic și cu multă experiență, conducea cu bara de comandă îndreptată în sensul scurgerii apei; cel de al doilea putea fi și o femeie, ajuta cîrmaciul cu bara din spate. Ajutorul acesta era necesar în special în curbe, cînd trebuia să îndrepte bara de comandă în direcție opusă celei a cîrmaciului.

În anul 1838, soldatul Balázs József spune: „...am dus 12 plute de un fertai într-o turmă⁴³. Deci plutașii nu mergeau individual, ci coborau în aval organizați în „turme”. Conform tradiției, o turmă consta din 2—12 plute de un sfert. O astfel de organizare era necesară, pentru că greutățile drumului puteau fi învinse mai ușor în comun. Conducătorul turmei era un plutaș încercat și un bun cunoscător al cursului apei. El conducea în același timp prima plută, fiind urmat de ceilalți.

Un alt plutaș, infanteristul Balázs János, mărturisește în anul 1838 că „fiind rîndaș al domnului Assessor, coboram pe rînd plutele de un fertai⁴⁴. Așadar, se transportau în mai multe rînduri plute de la Remetea la Reghin, după mărturia documentelor, anual de 3—6 ori⁴⁵. Numărul plutașilor porniți din Remetea — centrul plutăritului din zonă — depindea de cotele apei. Uneori coborau zilnic 3—4 plute pe Mureș, altelei însă lemnul și marfa se transportau chiar și cu 100—150 de plute.

Plutașii porneau în zori de zi. Drumul era anevoios, în porțiunea de sus albia era pietroasă, cotele joase și drumul șerpuit. Fodor András prezintă fidel greutățile plutăritului de pe Mureș în anul 1838: „Nu trece an, fără ca să nu-și piardă viața careva de pe plutele izbite de stînci. Dintre colturile de stînci, faimoase sînt Kopicza, Rîul Ilvei, vizavi stîncile Kováta, mai jos Vurs, Szarkakő, Boglyás, Kecskeláb, care pot fi ocolite cu greu chiar și de cel mai iscusit cîrmaci, fără a se izbi de ele, cel ce nu se păzește bine, se trezește repede în apă, fiind împins brusc, mai ales la confluența Ilvei cu Mureșul, unde, din cauza vitezei, apa izbește pluta direct de stîncă Kováta, destrămind-o în mii și mii de bucăți, și nici n-au cum să iasă din cauza plutelor ce sosesc fără încetare, fiind neputincioși în oprirea celor ce vin. În schimb, atunci cînd plutele apar în calea refluxului, se întîmplă ca pluta să se agațe de virful vreunei pietre ascuțite ce iese din Mureș; aici ajung și celelalte și din cauza înghesuiei, neputîndu-se ocoli, ajung una peste alta ca și cărțile de joc, uneori 20—30 de plute formînd un morman cît o casă, strigăte teribil de înfloritoare se auzeau de acolo, iar dacă i-ar veni unuia gîndul îndrăzneț de a-și ajuta propria plută cu o mică urnire, ar cădea negreșit pradă morții, căci următoarea plută l-ar ajunge cît de iute, încît n-ar avea timp să se ferească și atunci l-ar lovi atît de tare, încît s-ar scufunda fără speranțe. Am văzut și eu, la rîndu-mi, un asemenea caz îngrozitor, cînd pluta l-a lovit pe unul drept în mijloc, acesta s-a rupt în două, o parte a corpului fiind împinsă pe plută, iar cealaltă rămînînd în apă. Dacă însă pluta se agată de o latură, atunci cei ce se pricep la conducerea ei, ocolesc locul, cu noroc⁴⁶. În asemenea cazuri se striga către plutașul ajuns pe prund: „Ești inutil pe prund”, iar acesta răspundea „nu-s inutil, ajută-mă!”

De cele mai multe ori plutașii erau înștiințați dacă se afla o ambuscadă în fața lor, atunci căutau un loc potrivit pentru ancorare. O asemenea ancorare forțată cerea multă pricepere, îndemînare și atenție; pluta era îndreptată spre

⁴² Ibidem.

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Fodor András, *op. cit.*, vol. I, p. 141.

mal, secundul sărea pe uscat și, cu țărășul — legat de plută cu o frînghie —, frîna cu mîna, pînă ce reușea să acosteze.

De eliberarea pluteilor din grămadă se ocupa un grup anume pregătit, dotat cu tirnăcoape și niște potcoave speciale. Aceștia erau de regulă din împrejurimile localității Deda.

Cu toate că plutașii porneau în zori de zi din Remetea și mergeau fără oprire, ei ajungeau doar seara la Reghin. Acostind aici, predau plutele intendentului, care fie că le cerea să ducă mai departe plutele spre punctele terminus Lipova, Arad sau Seghedin, fie că încredința plutele plutașilor locali. Dacă în secolele XVII—XVIII plutașii din bazinul Giurgeului transportau mărfurile pînă la Lipova, Arad și Seghedin, începînd cu deceniul al treilea al secolului XVIII o parte dintre ei călătoreau doar pînă la Reghin. Explicația trebuie căutată în diviziunea socială a muncii, precum și în greutățile întoarcerii acasă. Plutașul secolelor XVII—XVIII, care era nu numai conducătorul plutei, ci și proprietarul ei, putea să-și cumpere cal și căruță după ce valorifica lemnul și apa minerală, după cum se vede și în cazul lui Szász István. Leafa și starea materială a rîndașului nu-i înlesneau întoarcerea cu căruța trasă de cai; de aceea, el transporta plutele doar pînă la Reghin, de unde se întorcea pe jos prin țara Lăpușului.

Situația plutașilor rîndași este veridic redată în documentul amintit, din 1820, conform căruia „gospodarii mai înstăriți confecționează plute și scinduri, cei nevoiași le transportă pe Mureș în ținuturi fără lemne, fiind plătiți pentru aceasta”⁴⁷. O altă dovadă a sărăciei este faptul că în 1838, cu ocazia procesului, întîlnim doar infanteriști printre martorii plutași; mai mult, unul dintre rîndași mărturisește că ar fi fost sluga convențională a domnului Assessor⁴⁸.

Plutăritul constituia baza existenței locuitorilor din bazinul Giurgeului, în satele de pe malul Mureșului. Documentele arată că munca legată de plutărit și împărțirea rolurilor erau în concordanță cu situația socială a satelor amintite.

Situația economică	Situația socială	Locul ocupat în diviziunea socială a muncii în cadrul plutăritului
Proprietari mici cu 1—10 iugăre	Infanteriști	Rîndași Plutași
Proprietari mici și mijlocii 5—20 iugăre	Infanteriști mai bogați și husari (călăreți)	Constructorii de plute Plutari
Proprietari înstăriți peste 20 de iugăre	Burghezia în devenire	Negustori și intendenți

Influența plutăritului asupra vieții social-economice a satului. „Remetea este centrul unde sînt adunate majoritatea pluteilor cumpărate în bazinul Giurgeului pentru a porni de aici în țară”⁴⁹ — scria Fodor András în anul 1838. Plutăritul însă constituia un tot unitar în întregul bazin. În documentele secolelor XVII—XIX, pe lângă plutarii și plutașii din Remetea sînt prezenți și cei din Suseni, Joseni, Ciurmani, Voșlobeni, Lăzarea și Ditrău, care se luptă cu aceleași greutăți amintite. Totuși, Remetea este localitatea unde se regăsesc toate caracteristicile plutăritului în bazinul din care face parte. De aceea ne vom ocupa mai pe larg de această localitate.

În descriția din 1820, unde întîlnim formele incipiente ale meșteșugurilor și comerțului din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, putem observa o intensă dezvoltare a acestor ocupații. În 1820 în sat existau doi fierari, un tîmplar, doi croitori, trei prăvălii⁵⁰, iar în 1895 cele două ramuri ale vieții economice erau re-

⁴⁷ Conscripție 1820.

⁴⁸ Arh. St. Miercurea Ciuc, Fond 26, dosar nr. 1, nr. 779.

⁴⁹ Fodor András, *op. cit.*, vol. I, p. 141.

⁵⁰ Conscripție 1820.

prezentate de 10 fierari, 6 timplari, 6 dulgheri, 3 rotari, 5 dogari, 2 fringhieri, 21 morari, 8 croitori, 11 pantofari și cizmari, 1 tinichigiu, 5 blănari, 6 măcelari, 13 negustori, 16 crîșmari, 13 vînzători de tutun și țigări, 14 vînzători de sare, 1 vînzător de timbre⁵¹.

Datorită plutăritului se înființează fabrica de sticlă de la Borsec⁵² (care funcționa deja în 1820). Dezvoltarea plutăritului duce și la faptul că, în 1839, 527 de persoane lucrau în industria forestieră. Din punct de vedere social, plutăritul a împiedicat statornicirea relațiilor feudale în secolele XVII—XVIII, deoarece venitul provenit din plutărit a reprezentat mult timp un spor material care a făcut posibilă menținerea libertății și a autonomiei, față de încercările de subjugare întreprinse de familia Lázár. În schimb, la începutul secolului al XIX-lea el contribuie din ce în ce mai mult la adîncirea diferențelor sociale între săteni și prin aceasta la dezmembrarea obștii sătești, precum și la apariția și dezvoltarea proprietății burgheze.

Confecționarea plutelor, dar mai ales plutăritul au dus la neglijarea producției agricole. Prin intermediul preotului din Remetea, Bocskor János, aflăm că „finețele celor din bazinul Giurgeului, turmele de boi, cîmpurile de secară, orz, ovăz bogate, ba mai mult, sub oblăduirea unor zile favorabile chiar și cele de griu frumos sînt atît de multe, încît dacă ei s-ar ocupa de gospodărirea lor cu mai mult sîrg și dacă s-ar îngriji de ele continuu, economicos, ar avea fără îndoială un trai demn de starea lor, chiar dacă nu s-ar ocupa cu plutăritul”⁵³. Corespondentul din Remetea își pune astfel problema: „pămînturile bune ce stau în paragină greșit-au oare unor porunci, de stau sub povara unor plante infame?” După Bocskor János una din cauze ar fi că „Animalele extenuate de căratul grinzilor pentru plută sînt incapabile să mai participe la munci agricole. Dobitoacele care transportă grinzile de brad își cîștigă finul zilnic cu sudoarea ce le slăbește puterile și astfel nu-i nimic deosebit, ci ceva foarte natural ca cele mai îngrijite animale să se tîrască prin brazdă aidoma unor muște de primăvară, care amintesc mai degrabă de cele șapte vaci din Egipt, atîta sînt de slabe”⁵⁴.

În concluzie, putem stabili că practicarea plutăritului a avut următoarele consecințe:

- 1) a contribuit la lichidarea izolării ținutului;
- 2) a asigurat condiții de trai pentru locuitorii din valea superioară a Mureșului;
- 3) a redus sau, alteori, a oprit chiar emigrarea forței de muncă;
- 4) pentru satele din depresiunea Giurgeului a reprezentat trecerea la o nouă treaptă a dezvoltării social-economice, cea capitalistă.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, majoritatea pădurilor erau deja distruse. Astfel centrul plutăritului din valea superioară a Mureșului se mută treptat din bazinul Giurgeului în părțile Topliței. În noua situație, pămînturile slabe, creșterea rapidă a numărului populației au dus la emigrări și la transferul forței de muncă de la plutărit la exploatarea forestieră, în alte localități, în alte zone ale țării. Totuși, plutăritul ca ocupație se va menține pînă în 1922.

Dezvoltarea plutăritului în bazinul Giurgeului poate fi sintetizată în următoarea ordine cronologică:

- 1) Perioada plutăritului liber pe riul Mureș (pînă în 1694);
- 2) perioada anilor 1694—1714, cînd apar o serie de diguri de mori, care prezintă obstacole în transportul fluvial;
- 3) deși în condiții vitrege, plutăritul este în creștere în satele din jurul Gheorgheniilor. Se creează condiții pentru diviziunea socială a muncii în acest sector de activitate;

⁵¹ Arh. com. Remetea, Recensămîntul lui Imre Betegh.

⁵² Conscriptio Urbialis pagi Ditró, 1820.

⁵³ Bocskor János, *op. cit.*, vol. II, p. 27.

⁵⁴ *Ibidem*.

4) între 1820—1848 plutăritul reprezintă principala sursă de muncă a oamenilor. Aceasta duce la generalizarea diviziunii sociale a muncii;

5) între 1848—1922 este o perioadă de declin a plutăritului. La început se consolidează poziția burgheziei locale, dar din cauza defrișării nemăsurate a pădurilor importanța plutăritului va scădea treptat, el menținându-se însă pînă în 1922.

DEZIDERIU GARDA

THE RAFTERS OF GHEORGHENI

(Summary)

The study tries to give a comprehensive picture of the evolution of rafting in Gheorgheni, from its early mention to the ceasing of this branch. A complete picture has to base first of all on archival records. As regards our methodological viewpoint, we present the evolution of rafting within the framework of economic and social development of the whole region in which Gheorgheni integrates.

In the evolution of rafting in Gheorgheni one may distinguish six main periods:

1) The first period, lasting from the 16th century until the end of the autonomous Principality of Transylvania, is characterized by privileged rafting liberty.

2) A transitional period covers the years from the beginning of Austrian rule 1688 till 1714, being characterized by the appearance of mills on a large scale.

3) Between 1714 and 1820 feudal relations stopped the development of pre-capitalist producing forces. The landlords' monopoly over mills and dams is almost general and throws obstacles in the development of water trade. Despite these unfavourable circumstances the amplex of rafting is further growing.

4) In the decades before the 1848 revolution (1820—1848) rafting constitutes the principal labour possibility so that labour division was improving and generalizing in the rafting branch.

5) After the revolution the economic positions of local bourgeoisie were fortified, dominating the water trade in the basin of Gheorgheni.

6) After 1880 the rapid deforestation associated with railway construction lead to a stepping activity reduction, until 1922, when rafting definite ceased to be practiced.